

Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold.

Regnskabsresultater fra danske Landbrug i Aaret 1936—37, samlet og bearbejdet af Det landøkonomiske Driftsbureau.

Anmeldt af Forstander *Karsten Iversen*.

Materialet, der danner Grundlaget for Beretningen, er ligesom i foregaaende Aar indsamlet i Samarbejde med de Konsulenter, der leder Regnskabsforeningerne i de lokale Landbo- og Husmandsforeninger. Af de ca. 7 000 førte Regnskaber er der fra 72 Regnskabskredse indsendt 771 Regnskaber, der er typiske saavel med Hensyn til Størrelse og Beliggenhed som til Driftsforholdene for samtlige de regnskabsførende Brug i de paagældende Egne. Desuden er medtaget 40 Regnskaber ved Forbindelse med Enkeltmænd, saaledes at Beretningen ialt omfatter 811 Regnskaber med et samlet Areal af 30 753 ha.

Det statistiske Departements almindelige Høstopgørelse fremgaar af følgende Oversigt:

Afgrødernes Mængdeudbytte
angivet i Millioner Afgrødeenheder.

	Kærne- afgrø- der	Kar- tofler	Foder- roer	Han- dels- roer	Hø	Halm	Græs- ning	Ialt
1936	27.36	3.09	26.74	4.57	8.01	8.11	26.92	104.83
1935	34.93	3.03	22.81	4.61	7.85	10.34	27.38	110.95
1934	31.95	3.25	19.71	2.27	7.81	8.81	27.29	101.09
1933	31.35	3.27	26.36	4.36	7.75	9.05	27.50	109.64
1932	31.92	3.07	25.71	3.06	8.57	10.32	28.68	111.33
1929—33	31.42	2.64	25.02	2.84	8.40	10.36	25.82	106.50
1924—28	26.71	2.13	20.55	2.62	7.67	10.04	20.61	90.33
1919—23	22.66	3.17	15.23	1.97	6.10	6.60	16.90	72.63

Det samlede Høstudbytte er ca. 6 Mill. Afgrødeenheder mindre end Aaret forud. Af Tabellen fremgaar, at det navnlig er Kornhøsten, der har svigtet. Takket være den høje Tørstofprocent blev Foderroehøsten derimod den største, der hidtil er opnaaet her i Landet. Da Priserne paa

Kraftfoder laa forholdsvis højt, blev Aarets lille Kornhøst stærkt medvirkende til den ringere Økonomi i 1936—37.

Landbrugets vigtigste Vareomsætning
med Udlandet.

	1911—13		1935		1936	
	Indførsel	Udførsel	Indførsel	Udførsel	Indførsel	Udførsel
Heste og Føl..... 1000 Stk.	15.9	27.3	7.7	5.2	6.3	6.8
Hornkvæg og Kalve —	16.4	145.7	—	96.8	—	166.3
Lev. Svin og Grise . —	14.7	—	—	53.3	—	183.9
Flæsk ..... Mill. kg	0.8	122.8	—	199.7	—	176.3
Kød af Hornkvæg.. —	0.7	18.0	—	8.6	—	5.3
Smør ..... —	2.8	88.6	—	138.4	—	146.2
Andre Mejeriprod.. —	6.6	35.5	—	25.2	—	26.5
Æg ..... Mill. Snese	1.3	21.6	—	58.8	—	70.4
Kunstgødning ..... Mill. kg	209.6	4.5	477.6	11.9	527.8	6.5
Korn og Majs ..... —	865.9	95.7	835.3	85.2	852.1	95.7
Klid o. a. Fødestoffer —	58.5	10.9	36.1	23.0	61.5	15.5
Oliekager ..... —	546.8	—	603.3	—	711.5	—

Vareomsætningen med Udlandet var ligesom i de foregaaende Aar afhængig af Handelsoverenskomster. Den nye Overenskomst med Tyskland i Januar Maaned bød dog paa Muligheder for en oget Eksport navnlig af Kreaturer; men ogsaa for Smør, Æg og levende Svin blev Tysklandseksporten noget større end i 1935.

England aftog Hovedparten af den øgede Ægeksport; for Bacon nedsattes Kvotaen derimod saa meget, at Udførselen blev 12 pCt. mindre end i 1935. Af Smør aftog England samme Kvantum som i 1935. England var fortsat vor største Kunde; men Tyskland fik større Betydning end de foregaaende Aar. Ordningerne vedrørende Hjemmemarkedet videreførtes og blev for Kornets og Smørrets Vedkommende atter taget op.

Udførselen af Smør er steget med 8 Mill. kg, og Ægeksporten naaede den hidtil største Mængde, 70,4 Mill. Snese. Baconeksporten er gaaet ned med 12 pCt., medens Udførselen af levende Svin til Tyskland er steget. Den nye Handelsoverenskomst med Tyskland har bevirket, at Eks-

porten af levende Kreaturer er steget stærkt. Det maa her erindres, at der i 1936—37 kun er anvendt 62 500 Kreaturer til Nedslagting mod 113 000 i 1934—35. Aarets lille Kornhøst sammen med den øgede Husdyrproduktion har medført, at den samlede Overskudsindførsel af Korn og Foderstoffer har udgjort 1664 Mill. kg mod 1527 i 1935; af denne Stigning falder ca. 100 Mill. kg paa Oliekager.

Til Oplysning om *Prisforholdene* tjener følgende Indekstallet:

	1909—14	1935—36	1936—37
Husdyrprodukter	100	117	118
Planteprodukter	100	101	127
Landbrugsprodukter ialt	100	115	118
Foderstoffer	100	106	131
Kunstgødning	100	91	93
Byggeomkostninger	100	176	185
Inventarværdien	100	168	176

Indekstallet for Planteprodukter er steget ret stærkt; men da Salget her kun betyder lidt, er det samlede Indekstallet for Landbrugsprodukter kun steget fra 115 til 118. Prisen paa Foderstoffer har været 24 pCt. højere end i 1935—36 og er saaledes steget væsentlig over Pristallet for Husdyrprodukter. Indekstallet for Byggeomkostninger og Inventarværdien er kun steget lidt, men ligger i Forhold til 1909—14 fremdeles meget højt i Forhold til Priserne paa Landbrugets Salgsvarer.

Værdien af Landbrugets Vareomsætning
med Udlandet.

Aar	Udførsel	Indførsel	Udførselsoverskud
1909—13.....	477.7 Mill. Kr.	237.7 Mill. Kr.	240.0 Mill. Kr.
1920—24.....	1269.7 —	503.9 —	765.8 —
1925—29.....	1257.5 —	501.9 —	755.6 —
1930.....	1216.7 —	387.7 —	829.0 —
1931.....	1022.0 —	327.3 —	694.7 —
1932.....	884.3 —	295.3 —	589.0 —
1933.....	935.1 —	262.3 —	672.8 —
1934.....	904.7 —	246.8 —	657.9 —
1935.....	911.9 —	253.9 —	658.0 —
1936.....	997.6 —	296.0 —	701.6 —

Værdien af den samlede Udførsel andrager 998 Mill. Kr., hvilket er 86 Mill. Kr. mere end i 1935. Samtidig er Importværdien, navnlig paa Grund af større og dyrere Foderstofindkøb og Indkøb af Maskiner, steget med 42 Mill. Kr. Det samlede Udførselsoverskud udgør 702 Mill. Kr. mod 658 Mill. Kr. i 1935.

Beretningen omfatter som nævnt 811 Regnskaber med et landbrugsmæssigt benyttet Areal paa 30 753 ha. En Sammenligning mellem Produktionsforholdene i de regnskabsførende Landbrug med Gennemsnitstal for hele Landet efter den officielle Statistik fremgaar af følgende Oversigt:

	Regnskabsførende Brug	Hele Landet iflg. den officielle Statistik	Forholdstal for regnskabsførende Brug, naar hele Landet sættes = 100
Jordværdi, Kr. pr. ha.....	886	718	123.4
Kornhøst, kg pr. ha.....	2472	2174	113.7
Mælkeydelse, kg pr. Kø iflg. Kontrollforeningsregnskab.....	3681	3728	98.7

De regnskabsførende Landbrug repræsenterer altsaa Ejendomme med noget højere Jordværdi, større Besætning, navnlig af Kvæg og Svin, og i det hele med mere intensiv Drift end Middelt af Landets samtlige Brug. Dette maa tages i Betragtning ved Bedømmelsen af de i det følgende anførte Resultater.

En Oversigt over Landbrugskapitalens Størrelse og Fordeling fremgaar af følgende:

Landbrugskapital i Kr. pr. ha.

	1936	1935	1916-36
Jord	886	893	1029
Bygninger	711	706	739
Ialt Grundkapital	1597	1599	1768
Besætning	311	261	441
Inventar	146	145	168
Forraad	22	20	36
Ialt Driftskapital	479	426	645
Ialt Landbrugskapital	2076	2025	2413

Der er saaledes kun ringe Forskel i Grundkapitalens Størrelse. Besætningsværdien er derimod steget med 50 Kr., hvilket dels hidrører fra nogen Stigning i Ungkreaturerens Tal, men navnlig fra en Stigning i Priserne for Malkekvæg og Heste. Vurderingsprisen for Malkekøer er saaledes 177 Kr. mod 142 Kr. og for Heste 516 Kr. mod 435 Kr. i 1935.

Forholdet mellem Ejendommenes bogførte Værdi og den anslaaede Handelsværdi fremgaar af følgende Oversigt:

Landbrugskapitalens Størrelse i Kr. pr. ha.			
	1936	1935	1916-36
Bogført Værdi	2076	2025	2413
Handelsværdi	2700	2697	3191

Handelsværdien ligger saaledes 30 pCt. over den bogførte Værdi. En Oversigt over Landbrugets Bruttoudbytte viser hosstaaende Tabel:

Bruttoudbytte i Kr. pr. ha.				
	1936-37	1935-36	1932-37	1916-37
Fra Planteavl	67	68	58	110
Fra Husdyrholdet:				
Kvæg	281	270	239	363
Svin	176	184	198	229
Heste	10	9	7	14
Fjerkræ	53	49	45	44
Andre Husdyr	1	1	1	2
Ialt	521	513	490	652
Fra andre Kilder	28	28	27	33
Ialt Bruttoudbytte	616	609	575	795

Der har været en lille Fremgang ved Salg af Mælk, medens Indtægten af Svineholdet er gaaet tilbage. Æg og Fjerkræ er derimod i fortsat Stigning; men da Ægprisen laa 9 pCt. lavere end foregaaende Aar, har den stærke Forøgelse af Produktionen kun medført en Stigning fra 49 til 53 Kr. pr. ha.

Sammenlignet med det sidste Femaar har de højere

Priser bevirket en Fremgang i det samlede Bruttoudbytte paa 40 Kr. pr. ha eller ca. 7 pCt. Set i Forhold til Gennemsnitsindtægten for samtlige 21 Aar — hvorfra der foreligger Regnskaber — ligger 1936—37 derimod 175 Kr. pr. ha eller 22,5 pCt. lavere.

Ved Driftsomkostninger forstaas de med Bruttoudbyttets Frembringelse forbundne Udgifter. De fordeles sig saaledes:

Driftsomkostninger i Kr. pr. ha.

	1936—37	1935—36	1932—37	1916—37
Arbejdsomkostninger	239	227	218	272
Vareforbrug	204	175	178	265
Vedligeholdelse	60	59	54	66
Andre Omkostninger	61	60	55	66
Ialt	564	521	505	669

De samlede Driftsomkostninger er steget ret betydeligt og udgør 564 pr. ha mod 521 i 1935—36 og 505 Kr. i Middel for det sidste Femaar. Den store Stigning i Vareforbrug skyldes Kraftfoderindkøbene som Følge af Aarets lille Kornhøst. For Arbejdsomkostningerne viser Tallene, at de sidste Aars Lønstigning er fortsat, og de samlede Udgifter andrager nu 239 Kr. pr. ha eller omtrent 10 pCt. mere end Middel for Femaaret 1932—37.

Forskellen mellem Bruttoudbytte og Driftsomkostninger betegnes som **Nettoudbytte**.

Nettoudbytte i Kr. pr. ha.

Landsdele	Størrelsesgrupper				1936—37	1935—36	1932/33—36/37	1916/17—36/37	
	1936—37	1935—36	1932/33—36/37	1916/17—36/37					
Sjælland ...	69	91	77	147	Under 10 ha	41	98	76	139
De sydl. Oer	94	115	93	157	10—20 »	57	98	75	135
Fyn	68	113	80	138	20—30 »	53	89	72	133
Ostjylland..	40	85	66	118	30—50 »	53	80	67	120
Midtjylland	36	72	60	88	50—100 »	53	84	66	108
Vestjylland..	42	86	65	100	Over 100 »	59	73	58	95
Alle Ejend..	52	88	70	126					

Da Bruttoudbyttet som Gennemsnit for alle Ejendomme kun er steget med 7 Kr. pr. ha, medens Driftsomkostningerne er steget med 43 Kr., noteres der en Nedgang i Netto-udbyttet paa 36 Kr. mod foregaaende Aar.

Der er Tilbagegang for alle Landsdele; men denne er forholdsvis størst for Jylland. De sydlige Øer har klaret sig bedst, fordi denne Landsdel foruden det store Sukkerroearreal har et stort Kornareal og relativt smaa Besætninger, saaledes at de har undgaaet den store Stigning i Foderindkøbene, som præger de øvrige Landsdele.

Med Hensyn til Ejendomsgrupperne har Aaret været til Ugunst for de mindre Brug, der normalt har store Foderindkøb, medens de bedre Priser paa Korn hovedsagelig kom de noget større Brug til Gode. Sammenlignet med saavel 1935—36 som med sidste Femaar har Nedgangen været væsentligt større for Smaabrugene end for de øvrige Brugsstørrelser.

Beregnes Nettoudbyttet pr. 100 Kr. Landbrugskapital, fremkommer den saakaldte **F o r r e n t n i n g s p r o c e n t**.

Nettoudbytte pr. 100 Kr. Landbrugskapital
(Forrentningsprocent).

	Landbrugskapitalen ansat til Handelsværdi				Landbrugskapitalen ansat til bogført Værdi			
	1936—37	1935—36	1932/33 —36/37	1916/17 —36/37	1936—37	1935—36	1932/33 —36/37	1916/17 —36/37
Sjælland	2.5	3.3	2.8	4.4	2.9	3.9	3.3	5.6
De sydl. Øer	3.0	3.8	3.2	4.1	3.6	4.5	4.0	5.1
Fyn	2.1	3.6	2.6	3.8	2.7	4.5	3.2	4.9
Østjylland	1.3	2.9	2.3	3.6	1.7	3.8	3.0	4.7
Midtjylland	1.6	3.3	2.9	3.4	2.5	4.9	4.1	4.8
Vestjylland	1.7	3.5	2.8	3.8	2.4	5.1	4.0	5.2
Under 10 ha	1.1	2.6	2.0	3.1	1.5	3.6	2.8	4.5
10—20 »	1.9	3.3	2.7	4.0	2.6	4.6	3.5	5.5
20—30 »	2.1	3.4	2.9	4.2	2.7	4.6	3.7	5.5
30—50 »	2.3	3.5	3.0	4.1	2.9	4.4	3.8	5.3
50—100 »	2.4	3.8	3.1	4.1	3.1	5.0	4.0	5.2
Over 100 »	3.0	3.8	3.0	3.9	3.5	4.5	3.6	4.7
Alle Ejend.	1.9	3.3	2.7	3.9	2.5	4.4	3.5	5.2

Beregnet efter Handelsværdien er Forrentningsprocenten i Middel for alle Ejendomme 1,9 mod 3,3 i 1935—36 og 2,7 i det sidste Femaar. I Tabellens anden Halvdelen er anført Forrentningsprocenterne, beregnet paa Grundlag af Landbrugskapitalens bogførte Værdi. Paa Grund af den lavere Værdi faar vi her noget højere Forrentningsprocent.

Der er imidlertid meget stor Forskel i det opnaaede Driftsresultat fra Ejendom til Ejendom.

Af samtlige Ejendomme ligger kun knapt Halvdelen med en Forrentningsprocent mellem 2 og 6. 59 Ejendomme har en Forrentningsprocent mellem 6 og 8; men til Gengæld har 186 Brug maattet nøjes med en Forrentningsprocent mellem 0 og 2, og endog i 144 Brug har Bruttoudbyttet ikke kunnet dække Driftsomkostningerne.

Ejendommens Fordeling efter
Forrentningsprocenten.

	Antal Brug	Procentisk Fordeling
10.0 og derover	8	1.0
8.0 — 9.9	27	3.3
6.0 — 7.9	59	7.3
4.0 — 5.9	154	19.0
2.0 — 3.9	233	28.6
0.0 — 1.9	186	23.0
÷1.9 — ÷0.1	89	11.0
÷2.0 og derunder	55	6.8
Ialt	811	100.0

Aarsagen til de meget forskellige Resultater er af meget forskellig Karakter. Et godt Høstudbytte og en god Besætning er begge af afgørende Betydning for et godt Resultat. Under de herskende høje Kraftfoderpriser har de for store Kvægbesætninger virket i ugunstig Retning og særlig i Egne, hvor det har knebet med Græs og Straafoder. En væsentlig større Svinebestand end »Kortsvinene« har ogsaa været en tvivlsom Fordel, medens et stort og velledet Fjerkræhold afgjort har været en Fordel.

Beregnes en normal Forrentning af Landbrugskapita-

len, og trækkes denne fra Nettoudbyttet, betegnes Forskellen som Nettooverskud.

Som normal Rente regnes med 4 pCt. af Jordværdien, 5 pCt. af Bygninger og 6 pCt. af Besætning, Inventar og Forraad.

Rentekrav og Nettooverskud i Kr. pr. ha.

	1936-37	1935-36	1932-37	1916-37
Nettoudbytte	52	88	70	126
Beregnet efter Handelsværdi:				
Rentekrav	129	128	123	159
Nettooverskud	÷ 77	÷ 40	÷ 53	÷ 33
Beregnet efter bogført Værdi:				
Rentekrav	100	97	96	119
Nettooverskud	÷ 48	÷ 9	÷ 26	7

Beregnet efter Handelsværdien bliver Rentekravet 129 Kr. pr. ha, og der fremkommer et Nettounderskud paa 77 Kr. pr. ha. Resultatet er væsentlig ringere end de foregaaende Aar.

Som Gennemsnit for alle 21 Aar viser Oversigten, at der godt og vel har været Dækning for Rentekravet af den bogførte Værdi; men der mangler 33 Kr. pr. ha i normal Forrentning af Handelsværdien.

En samlet Oversigt over Landbrugets Kapitalforhold og Driftsresultat fremgaa af hosstaaende Tabel.

Talrækken for Nettooverskud viser, at der i de sidste 12 Aar kun har været eet Aar med Nettooverskud, medens dette var Tilfældet i 6 af de første 9 Aar. Lægges Rentekravet af den bogførte Værdi til Grund, har kun 1 af de første 9 Aar Nettounderskud; men selv efter denne Beregning bliver der kun 2 af de sidste 12 Aar, som viser Nettooverskud.

Beretningens sidste Halvdel omfatter en Række Opgørelser over »Familiens samlede Arbejdsfortjeneste«, »Samfundsmæssigt Udbytte« samt en Række Undersøgelser over forskellige Forholds Indflydelse paa Driftsresultatet. Om disse Forhold maa henvises til et nærmere Studium af Beretningens mange interessante Enkeltheder.

Samlet Oversigt over Driftsresultatet.

	Kroner pr. ha					Nettoudbytte i pCt. af Landbrugs-kapitalen til		Nettooverskud Kr. pr. ha (Nettoudb. - Rente-krav af Hdlsv.)
	Landbrugs-kapital til		Brutto-udbytte	Driftsom-kostninger	Netto-udbytte	Handels-værdi	Bog-ført Værdi	
	Handels-værdi	Bog-ført Værdi						
Sjælland	2763	2372	655	586	69	2.5	2.9	÷ 63
De sydl. Oer.	3106	2611	727	633	94	3.0	3.6	÷ 52
Fyn	3185	2564	770	702	68	2.1	2.7	÷ 83
Østjylland . . .	3050	2317	649	609	40	1.3	1.7	÷ 105
Midtjylland . .	2238	1546	512	476	36	1.6	2.3	÷ 72
Vestjylland . .	2455	1726	530	488	42	1.7	2.4	÷ 76
Under 10 ha	3859	2748	876	835	41	1.1	1.5	÷ 146
10 - 20 »	2999	2213	669	612	57	1.9	2.6	÷ 87
20 - 30 »	2545	1944	563	510	53	2.1	2.7	÷ 68
30 - 50 »	2298	1842	523	470	53	2.3	2.9	÷ 56
50 - 100 »	2187	1702	478	425	53	2.4	3.1	÷ 50
Over 100 »	1956	1673	456	397	59	3.0	3.5	÷ 32
Alle Ejend.								
1936-37	2700	2076	616	564	52	1.9	2.5	÷ 77
1935-36	2697	2025	609	521	88	3.3	4.4	÷ 40
1934-35	2575	1955	557	478	79	3.1	4.0	÷ 43
1933-34	2449	1948	532	461	71	2.9	3.6	÷ 45
1932-33	2570	2054	562	502	60	2.3	2.9	÷ 62
1931-32	2825	2377	560	571	÷ 11	÷ 0.4	÷ 0.5	÷ 146
1930-31	3021	2408	651	637	14	0.5	0.6	÷ 131
1929-30	3107	2409	817	682	135	4.3	5.6	÷ 13
1928-29	3085	2423	851	700	151	4.9	6.2	4
1927-28	3033	2453	775	731	44	1.5	1.8	÷ 101
1926-27	3305	2666	767	732	35	1.1	1.3	÷ 123
1925-26	3755	2777	880	836	44	1.2	1.6	÷ 137
1924-25	3819	2691	1235	989	246	6.4	9.1	62
1923-24	3463	2594	1023	813	210	6.1	8.1	44
1922-23	3233	2568	837	692	145	4.5	5.6	÷ 10
1921-22	3607	2808	831	798	33	0.9	1.2	÷ 144
1920-21	4038	2887	1185	949	236	5.8	8.2	÷ 5
1919-20	3819	2394	1024	743	281	7.4	11.7	51
1918-19	3686	2405	857	551	306	8.3	12.7	118
1917-18	3197	2351	699	482	217	6.8	9.2	56
1916-17	3016	2395	824	604	220	7.3	9.2	52
Alle Ejend.								
1932/33-36/37	2598	2012	575	505	70	2.7	3.5	÷ 53
1916/17-36/37	3191	2413	795	669	126	3.9	5.2	÷ 33